

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК

“ГУЦУЛЬЩИНА”

№1-2 (46-47)
2014 р.

Служить цій справі заповідній -
Це верх премудроців земних.
Лиш той життя і волі гідний,
Хто б'ється день у день за них...
(Гете Й.-В.)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ “ГУЦУЛЬЩИНА”

Парку “Гуцульщина” - 12 років

14 травня цього року минуло 12 років з часу виходу Указу Президента України “Про створення національного природного парку “Гуцульщина”.

Хочу подякувати всім працівникам Парку за сумлінну працю та досягнуті здобутки на шляху збереження та примноження природних багатств. Ми пройшли нелегкий шлях становлення, але я впевнений, що справа, яку спільно робимо, потрібна як для сьогодення, так і для майбутнього поколінь.

Бажаю Вам міцного здоров'я, невичерпної енергії, нових досягнень в різних напрямках природоохоронної, наукової, еколого-освітньої, рекреаційної, фінансово-господарської діяльності. Миру, добра, злагоди вам та вашим родинам!

Василь ПРОРОЧУК,
директор НПП “Гуцульщина”

НПП “Гуцульщина” - в десятці найкращих

Україна може пишатися своїми національними парками. Кожний може пройти стежками, наприклад, Довбуша на Прикарпатті або здійснити річковий маршрут в Одеській області.

Відразу два національні природні парки, розташовані на Івано-Франківщині, увійшли до першої десятки рейтингу вітчизняних НПП за версією телепередачі “ТСН. Туризм” студії 1+1: Карпатський НПП - найдавніший парк в Україні, оскільки його було створено ще 1980 року. Нині тут діє 25 туристичних маршрутів, окремі з яких ведуть на Говерлу. Також до рейтингу увійшов

НПП “Гуцульщина”.

Цей молодий національний парк розташовується у Косівському районі Івано-Франківської області. Природа в парку мальовнича, адже тут - лісиста частина Покутсько-Буковинських Карпат. На відміну від Шацького національного парку “Гуцульщина” не може похизуватися озерами. Всього нараховується шість невеликих озер. На їхніх берегах ростуть рідкісні рослини, які занесені до Червоної Книги України. Однак тут протікають такі відомі річки Західної України, які оспівані місцевим населенням, як Прут і Черемош.

Однією з прикрас національного парку є збереження національних

традицій і культури. Якщо ви подорожуєте автомобілем, то дорогою відкриваються мальовничі пейзажі, які вартують фотографій на пам'ять.

Окрім згаданих парків, до рейтингового списку потрапили і інші: Шацький, “Подільські Товтри”, “Нижньодністровський”, “Святі гори”, “Синевир”, Голосіївський, “Сколівські Бескиди” та Гетьманський.

Джерело:
ТСН. Туризм

ВШАНУЙМО ПАМ'ЯТЬ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Можна тільки собі уявити події, які відбувалися в 1914 році, з нагоди вшанування 100-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Один з учасників цих заходів, колишній український січовий стрілець Михайло Горбовий (1896–1941), залишив нам такі спогади: “...Селяни, інтелігенція, міщани, старі і діти... всі без розбору завзято працювали. Хто мав коня – возив глину, каміння, інші вдвійку носилками носили, а решту й так-таки голірuch двигав, котив або городником дернину копав – словом, кожний щиро старався по своїх силах спричинитися як-небудь до здригання доказу пошани і слави своєму Генієві...”. Так споруджували символічну шевченківську могилу, на якій на кам'яному постаменті було встановлено погруддя Тараса Григоровича Шевченка. Пам'ятник урочисто відкрито 19 липня 1914 року.

9 березня цього року виповнилося 200 років від дня народження Великого Кобзаря, саме тому 2014 рік в Україні оголошено роком Тараса Григоровича Шевченка.

Символічно, що саме в цьому році Великий геній став ідейним стрижнем для нашого народу в ці важкі для України дні. Сьогодні з новою силою звучить і сприймається поезія Кобзаря:

Борітеся — поборете!
Вам бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля свята!

Ці слова з вірша Шевченка “Кавказ” стали переможним гаслом Революції Гідності на Майдані, згодом вони набули нового змісту, рішучості і патріотизму в протистоянні з зовнішнім

агресором. Це ще один вагомий привід звернутися до невичерпної особистості символу української нації, вкотре долучитися до його безсмертної творчості, що відображає думки і сподівання нашого народу.

Впродовж року в Україні проводиться безліч акцій, свят, конкурсів, шевченкіан тощо, з вшанування пам'яті Великого Кобзаря, які мають надзвичайно велике значення для формування особистості українця-патріота.

Колектив НПП “Гуцульщина”, активний учасник всіх подій в житті району, з великим ентузіазмом підтримував ідею директора В.В. Пророчука облагородити територію навколо шевченківської могили. Раніше громадськістю та окремими організаціями Косівщини частково проводилися роботи із озеленення цієї земельної ділянки, однак на сьогодні вона суттєво зменшилася у розмірі, а її естетичний вигляд бажав бути кращим.

Ідею Василя Васильовича одноголосно схвалила рада Косівського товариства “Гуцульщина”,

більше того запропоновано закласти на цьому місці, з нагоди 200-річчя з дня народження Великого Кобзаря, сквер імені Тараса Шевченка. Пропозицію підтримали голови Косівських районної та міської рад М.І. Шатрук та М.М. Фокшей, а також депутат міської ради Ю. О. Плосконіс. З вдячністю прийняли ініціативу і мешканці прилеглої території, які остерігалися забудови її черговими маркетом чи кавярнею.

Саме тому 1 квітня 2014 року біля монумента Т.Г. Шевченку і на визначеній ділянці кипіла робота. Біля 50 працівників Парку загрибали опале листя і пожовклу траву, збирали сміття, вирубували пошкоджені дерева та зарослі, підбілювали дерева і, найголовніше, посадили близько 100 саджанців: туї колоновидної, кипарисовиків, липи, дуба, які безкоштовно надав національний парк. Це ще не повний перелік декоративних дерев і кущів які будуть посаджені в процесі реалізації проекту.

Похвально, що цю добру справу узаконила сесія Косівської міської ради. Звертаємося також до громадськості, відповідних уповноважених служб та окремих підприємств Косівщини підтримати таку ідею і взяти активну участь в її реалізації: допомогти робочою силою, матеріалами, технікою у облаштуванні доріжок, лавочок, огорожі тощо.

Безмежна вдячність всім небайдужим!

Юрій СТЕФУРАК,
голова Косівського товариства “Гуцульщина”,
заступник директора з наукової роботи НПП “Гуцульщина”, к.б.н.

НПП “ГУЦУЛЬЩИНА” ВКотре ПРИЙМАЄ ГОСТЕЙ

14-16 травня 2014 року на базі національного природного парку “Гуцульщина” було проведено семінар “Планово-економічні аспекти діяльності установ природно-заповідного фонду, забезпечення дотримання фінансової дисципліни”. Організатори семінару - Міністерство екології та природних ресурсів за підтримки проекту Європейського Союзу “Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки”, основний акцент зробили на підвищенні рівня базових знань, розвитку умінь, необхідних для економічної служби установ природно-заповідного фонду та на посилення співпраці між ними.

З вітальним словом до учасників заходу звернувся директор НПП “Гуцульщина” Василь Пророчук, він привітав усіх присутніх та побажав плідної праці і досягнення хороших результатів. У своїй доповіді начальник відділу економіки Оксана Зеленюк поділилася із економічними

підходами до формування вартості платних послуг II групи надходжень спеціального фонду, а заступник директора з наукової роботи Юрій Стефурак розповів про роль Національного парку “Гуцульщина” в контексті сталого розвитку Косівщини, а також продемонстрував цікаву і пізнавальну презентацію про діяльність Парку.

Учасники семінару, а це представники 41 установи природно-заповідного фонду з усіх куточків України, мали можливість підвищити рівень базових знань, ознайомитися з фінансово-економічною діяльністю уже досвідчених установ, обмінятися досвідом, а також, за допомогою змістовних практичних занять, колективно попрацювати над конкретними завданнями.

У ході семінару учасники відвідали туристично-мистецький комплекс “Маєток Святого Миколая”, науково-дослідний розсадник, пасіку Святого Миколая. Вони були приємно вражені роботою науково-просвітницького центру Парку - лабораторією екологічного моніторингу та численними експонатами кімнат-

музеїв дендрології, мікології, орнітології, ентомології та інших. У адміністративному корпусі наші гості прослухали цікаву розповідь начальника наукового відділу Любомира Держипільського про дослідження історико-археологічної спадщини Косівщини, а також подивилися фільм “НПП “Гуцульщина” – 10 років діяльності”. Учасники семінару мали можливість поспілкуватися з фахівцями та спеціалістами парку, які доступно і цікаво розповіли про напрацювання Парку в галузі науки, екологічної освіти, рекреації, а також охорони та збереження природних екосистем.

Семінар безумовно виправдав свою мету, багато цікавих тем було обговорено, багато проблем вирішено, але найголовніше те, що він об'єднав представників майже всіх регіонів нашої країни, які вкотре переконалися, що є дітьми єдиної і неподільної, суверенної України.

Олена КОПЧУК,
провідний фахівець відділу економіки НПП “Гуцульщина”

ВИДАНО МОНОГРАФІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "ГУЦУЛЬЩИНА"

Монографія є комплексним дослідженням території Національного природного парку "Гуцульщина". Вона відображає підсумки його майже 12-річної діяльності в природоохоронному, науковому, еколого-освітньому, рекреаційному та господарському напрямках.

В монографії наведені пріоритети розвитку Національного природного парку "Гуцульщина", які є результатом науково-дослідних і науково-проектних робіт проведених на території парку.

При підготовці монографії використано Проект організації території Національного природного парку "Гуцульщина", охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, розроблений Львівським національним університетом імені Івана Франка у співпраці з Львівською державною лісовпорядною експедицією ВО "Укрдержліспроект" із залученням фахівців Державного природознавчого музею НАНУ (м. Львів), Інституту екології Карпат НАНУ (м. Львів), Чернівецького обласного краєзнавчого музею, а також результати досліджень працівників парку, викладених в

"Літописах природи" за 2003-2013рр. та інших наукових установ регіону.

Монографію підготували: Пророчук Василь Васильович – директор НПП "Гуцульщина", заслужений природоохоронець України;

Стефурак Юрій Петрович – заступник директора з наукової роботи НПП "Гуцульщина", кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;

Брусак Віталій Пилипович – доцент кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського

національного університету імені Івана Франка, кандидат географічних наук, доцент;

Держипільський Любомир Михайлович – начальник наукового відділу НПП "Гуцульщина", кандидат біологічних наук і ще 67 авторів науково-дослідних та інших установ України.

Видання розраховане на широке коло читачів.

Вл. інформація

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР В НПП "ГУЦУЛЬЩИНА"

В Національному природному парку "Гуцульщина" відбувся семінар "Гуцульський кін в культурі Карпат", який проходив в рамках проекту "Створення Польсько-Українського центру розведення та популяризації коней гуцульської породи" програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусія-Україна та з нагоди дня науки в Україні. В роботі семінару взяли участь представники з Польщі: керівники господарства інституту зоотехнії в Оджеховій, експерти і члени Польської асоціації з розведення гуцульських коней, селекціонери і власники гуцульських коней та України: науковці Львівської академії ветеринарної медицини, Харківського інституту тваринництва, селекціонери селекцплекмконцентру м. Свалява Закарпатської області, а також приватники з Івано-Франківської, Житомирської та Дніпропетровської областей, які утримують у своїх

господарствах гуцульських коней. З презентацією "Історія, сучасний стан та перспектива розведення гуцульської породи коней на Прикарпатті" перед учасниками семінару виступив заступник директора НПП "Гуцульщина" з наукової роботи, к.б.н. Ю.П. Стефурак. Представників Польщі особливо зацікавили результати досліджень науковців Парку з теми: "Показники природної резистентності у коней гуцульської породи" та "Технологічні аспекти

годовлі, утримання та використання гуцульських коней в умовах полонинського господарства". Учасники оглянули гуцульських коней в НПП "Гуцульщина", ознайомилися з роботою Косівських лимарів, всебічним використанням коня в сучасному присадибному господарстві та сільському зеленому туризмі, а також використанням образу гуцульського коня в народному мистецтві (кераміка, різьба тощо). Присутні також були приємно вражені напрацюваннями Парку, вони високо оцінили роботу всіх підрозділів, зокрема науково-просвітницького центру. В результаті роботи семінару намічено шляхи подальшої співпраці в напрямку збереження генофонду гуцульської породи коней в Карпатському регіоні України та наукових досліджень в цій сфері.

Ірина СТЕФУРАК,
науковий співробітник
НПП "Гуцульщина"

НОВІ ЗНАХІДКИ ГРИБІВ

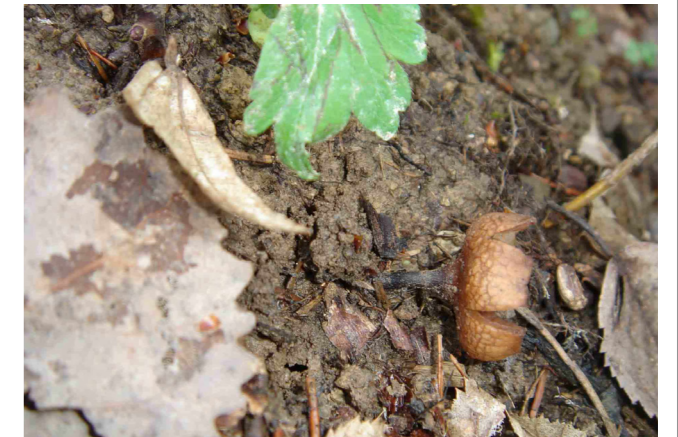
Інвентаризація грибів 2014 року на території Національного природного парку "Гуцульщина" розпочалася в березні. Перші весняні гриби з'явилися 11 березня на г. Овид (с. Старі Кути) та в ур. Голиця (м. Косів). 18 квітня в ур. Голиця, вище адміністративного корпусу національного парку, вперше виявлена Думонтія бульбовидна (*Dumontinia tuberosa*). Цей вид цікавий тим, що його міцелій розвивається на кореневищах анемони дібрової, перетворюючи їх на склероції – округлі або

бульбовидні утворення, сформовані тканиною кореневища (рослини) і гриба.

Плодове тіло гриба спочатку має вигляд кубка, діаметром 3 см і висотою 1-2 (4) см, з товстим загнутим всередину краєм і невеликим отвором зверху, пізніше блудцевидне з рівним, трохи загнутим краєм. Внутрішня сторона гладенька, посередині трохи складчаста, коричнева, в центрі темніша. Зовні гладенький, світло-коричневий. Ніжка висотою 3-5 (10) см, тонка, нерівна, більша частина занурена в землю, темно-коричнева,

чорна. Плодоносить в квітні-травні в листяних і мішаних лісах з рослинним покривом Анемони дібрової. Трапляється рідко, невеликими групами.

Стелла ФОКШЕЙ,
заступник начальника
наукового відділу
НПП "Гуцульщина"

ТЕХНОЛОГІЯ RE-SITU – НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ЗБЕРЕЖЕННІ
РІДКІСНИХ МАКРОМІЦЕТІВ НПП "ГУЦУЛЬЩИНА"

Охорона рідкісних і зникаючих видів флори, фауни, мікологічних об'єктів та їх угруповань залишається однією з основних проблем сьогодення. Для забезпечення поповнення сторінок Червоної книги новими видами чи зміни їх нинішнього статусу на категорію, в якій вони зустрічатимуться ще рідше, природоохоронні структури докладають значних зусиль. Результатом цього роду діяльності є створення різних програм та проектів, які максимально унеможливають цілковите зникнення з лиця землі того чи іншого виду, ретельно оберігаючи чисельність їх популяцій.

На території НПП "Гуцульщина" виявлено 16 видів грибів, які занесені до Червоної книги України. Тому в Парку розроблена та виконується програма щодо збереження рідкісних видів макроміцетів, яка охоплює основні моменти природоохоронної стратегії.

Поступове освоєння

закладених програмою пунктів дозволяють говорити про реалізацію двох основних тенденцій, які на сьогодні існують у мікологічній та фітопрактиці. Відносно грибів, як і щодо інших груп живих організмів, це збереження біорізноманіття in situ та ex situ. Перший напрямок in situ базується на популяційно-видовому та екосистемному рівні і спрямований на збереження окремих видів грибів та їх локалітетів. Для забезпечення цього пункту співробітниками Парку здійснюються дії щодо картування природних локалітетів грибів, створюються спеціальні заказники для їх розмноження та охорони місцезростань (заказник Каменистий). Однак, охорона місць плодоношень грибів і відсутність антропогенних навантажень цих локалітетів не гарантують того, що гриби, які виявлені в цій місцевості, зростатимуть тут і надалі. На сьогоднішній день одним із перспективних підходів збереження генофонду рідкісних та зникаючих видів грибів є метод ex situ – введення

в штучну культуру та підтримка їх у колекціях живих культур. З цією метою співробітниками Парку створено і облаштовано мікологічну лабораторію, де постійно ведеться робота щодо одержання чистих культур місцевих популяцій грибів та вирощування інкуляту рідкісних макроміцетів для потреб культивування і відтворення цих видів у природних умовах. Отримано чисті культури таких аборигенних видів грибів: *Hericium coralloides*, *Sparassis nemecii*, *Mutinus Caninus*, *Polyporus umbellatus*, *Hericium alpestre*.

Не знижуючи практичну значимість таких етапів виконання програми як налагодження екстенсивного та інтенсивного культивування грибів, ведення моніторингу за локалітетами грибів із штучно інкульованими пнями, деревами, практична сторона виконання цих пунктів привела до консолідації теоретичних і практичних моментів, виявила нові, невідмічені раніше грані та

перспективи відтворювального в природних умовах плану, що відобразилося у розробці виконавцями проекту нового інструменту природоохоронної справи.

Таким чином, співробітники Парку стали творцями нового, досі не вивченого розділу мікологічної практики. Новий напрям діяльності отримав схвалення серед провідних мікологів, та проходить період адаптації щодо усвідомлення його існування серед вчених. Метод re-situ передбачає відпрацювання способів внесення і підтримки життєдіяльності міцелію аборигенних штамів грибів у природних субстратах аж до їх плононошення. Цей напрям роботи об'єднує зусилля мікологів, що займаються питаннями інвентаризації, і тих, хто підтримує життєдіяльність різних штамів грибів у лабораторних умовах, а також дослідників екологічної сторони питання. Саме в польових умовах, при застосуванні методу re-situ чітко прослідковується необхідність знань екологічних законів, біологічних особливостей макро- і мікроміцетів, питань лісівництва, фунгісусідства, ботанічних навиків, розуміння фізіології і біохімії рослин, мікробіологічних і вірусних проявів життєдіяльності на рослинах, відомостей про індивідуальні особливості росту аборигенних штамів грибів, занесених до Червоної книги, у лабораторних умовах, тощо.

Дослідження цього типу матимуть неоціненне науково-практичне і теоретичне значення.

Крім наукового значення, зважаючи на широку популярність у місцевого населення червонокнижних видів грибів в якості об'єктів кулінарії та фунгітерапії, їх харчову та фармакологічну цінність, отримання у великій кількості плодових тіл цих макроміцетів відгукнеться економічним зиском, що посилить процеси інтеграції фінансових і наукових активів та сприятиме кращому сприйняттю вітчизняних досягнень наукового поля серед широкого загалу населення.

Уже сьогодні окремі види грибів активно споживаються місцевим населенням в якості лікувальних засобів, причому рекомендації щодо оптимального спектру дії та придатного для споживання вигляду макроміцетів різняться у кожного знахаря, як і різняться назви грибів. Наразі коло рекомендацій, згідно яких можна використовувати той чи інший гриб доволі вузьке, хоча, наприклад, геріцій коралоподібний успішно застосовують на Сході при онкологічних захворюваннях різної етіології, доброякісних новоутвореннях, як додатковий імунозміцнюючий засіб до та після проведення хіміо- та променевої терапії. Застосовують Геріцій коралоподібний у вигляді порошку також при розсіяному склерозі, хворобі Альцгеймера, захворюваннях шлунково-кишкового тракту, для комплексного очищення печінки, зниження ваги, відновлення та підтримки гомеостазу тощо. Напрацювання достатньої кількості сировини у вигляді плодових тіл грибів Червоної книги у природних умовах дозволить отримати матеріал для детального вивчення їх

хімічного складу, фармакологічних і медичних досліджень. Крім цього, використання плодових тіл грибів, отриманих природним шляхом, для оздоровчих цілей, мінімізує питання можливих побічних і непередбачуваних впливів на організм, як це часто буває при застосуванні карпофорів, вирощених штучно.

Таким чином, застосування методу re-situ на теренах НПП “Гуцульщина” дозволить поглибити природоохоронний ефект здійснюваних на сьогоднішній день заходів по охороні та збереженню рідкісних видів макроміцетів; отримати плоди тіла рідкісних видів грибів у кількості, достатній для того, щоб посилити традиційну гуцульську кухню істивними грибами з високими харчовими і смаковими властивостями; розробити план дій щодо надання методичної та практичної допомоги при лікуванні грибами, сформувати достатню фунгобазу для всіх бажаючих долучитися до фунгітерапії, популяризувати серед “любителів тихого полювання” ті види грибів, які практично не потрапляють до їх кошика, залучити у дослідження лікарських властивостей місцевих видів грибів науковців різного рівня.

Юрій ПЕТРИЧУК,
завідувач лабораторії
екологічного моніторингу
НПП “Гуцульщина”
Марія ПАСАЙЛЮК,
старший науковий
співробітник
НПП “Гуцульщина”

Рисунок. Технологія re-situ на практиці. Внесення міцелію Геріцію коралоподібного у природні субстрати.

Всихання смереки європейської *Picea abies* Karst. на території НПП “Гуцульщина”

Смерека європейська – одна із основних лісотвірних порід Українських Карпат. Ця порода має досить важливе господарсько-економічне значення на території Косівщини, та й цілого гірського регіону нашої держави. Також, попри господарсько-економічне значення, деревостани смереки європейської виконують ряд корисних функцій на схилах із значною крутизною та високогірних хребтах, а саме: ґрунтозахисну (попереджує ґрунтову ерозію та змив родючого шару ґрунту), водорегулюючу (перетворює поверхневий стік води в внутрішньогрунтовий), вітрорегулюючу (в змішаних деревостанах формує стійкий намет, що протидіє сильним вітрам), естетичну (смерека в Карпатах є своєрідною візитною картою регіону), санітарно-гігієнічну (смерековий ліс є сильним антисептиком завдяки своїм фітонцидним виділенням) та ін.

Проте останнім часом нами на території НПП “Гуцульщина” зафіксована невтішна тенденція всихання дерев цієї породи. Це явище відбувається по всій території парку, проте найбільших масштабів зазвичай досягає в некорінних типах лісу, та в деревостанах з низькою висотою міся зростання над рівнем моря (природний пояс зростання смереки в Карпатах є 800 і більше м н.р.м.). Спостереження показують що всихання смереки відбувається в усіх вікових категоріях дерев та має, як поодинокий, так і куртинний характер.

Процес всихання цієї породи здійснюється в декілька етапів, проте більшість ознак на початковій стадії непомітні. Тому складається

враження, що смеречники всихають впродовж 2-3 тижнів, оскільки на завершальному етапі швидко відмирає крона дерева, проте це не так.

Основними причинами та передумовами всихання є:

- створення смерекових деревостанів в не корінних типах лісу, де ґрунтово-гідрологічні умови не відповідають кореневій системі цієї породи на різних стадіях онтогенезу;

- при створенні штучних деревостанів смереки в не корінних типах лісу лісогосподарі керувалися виключно господарсько-економічними цілями, а тому висаджували монокультури, що в свою чергу знижує захисні властивості лісостану, та понижує стійкість самих дерев до епідемії та масового розмноження шкідників;

- створення лісових культур в післявоєнні роки із нерайонованого насіння (садивний матеріал вирощувався із насіння рівнинних

популяцій центральної та північної території Білорусії, Росії);

- кліматичні зміни - за останнє десятиліття зафіксовано досить суттєве потепління клімату. Часті літні засухи та безсніжні зими призводять до зменшення вологості та пересихання верхнього шару ґрунту, внаслідок чого відмирають фізіологічно-активні корені смереки, оскільки вся її коренева система має поверхневий характер та не поширюється глибше ніж 1-1,5 м в глибину ґрунту;

- поширення шкідливої мікобіоти та ентомофауни на ослаблених деревах смереки європейської.

Саме сукупність цих факторів та передумов призводить до поступового всихання смереки. Процес всихання, на основі описаних вище передумов, можна коротко подати так: дерева, котрі зростають у невідповідних ґрунтово-гідрологічних умовах і не пристосовані до умов Українських

Карпат, на певному етапі фізіологічного розвитку під дією зовнішніх чинників (зміни клімату, лісогосподарської діяльності) ослаблюються. В них знижується імунітет, втрачаються, через посухи, фізіологічно активні коріння. Цей процес може тривати декілька років і його прикладом є часте (кожен рік) шишконошення дерева. Коли імунітет дерева стає мінімальним на ньому починають селитися лубоїди, а за ними короїди та вусачі. Паралельно спостерігається зараження кореневої системи небезпечними грибами, а саме: кореневою губкою та опеньком осіннім, які пришвидшують відмирання дерева. Комплексне зараження всіма цими паразитами та патогенами призводять до швидкого відмирання – 2-3 тижня.

Таке всихання смереки на території НПП “Гуцульщина” виявлено, як в господарській зоні так і в заповідній. В останній заборонено проводити лісогосподарські заходи по оздоровленню лісостанів, що в свою чергу при масовому розмноженні паразитів може призвести до всихання деревостанів більших масштабів. Причиною такого явища є шкідлива ентомофауна, яка здатна переносити в своїх ротових порожнинах міцелій шкідливих грибів.

Василь ЯКИМИШИН,
провідний інженер
з охорони ПЗФ
НПП “Гуцульщина”

ЗБЕРЕЖЕННЯ КАРПАТСЬКИХ ПРАЛІСІВ

Праліс – найменш порушені людиною екосистеми, які є стійкими, стабільними та самовідновлювальними. Ростуть вони на певній території протягом багатьох століть, зберігаючи біорізноманіття та свій генофонд. Науковець-лісівник Чернявський М.В. трактує праліси як лісові екосистеми, які виникли і розвиваються природним шляхом під впливом лише природних стихій та явищ і пройшли повний цикл розвитку без будь-якого втручання людини, а видова, вікова і просторова їх структури визначаються виключно чинниками навколишнього середовища.

Міжнародний Фонд Дикої Природи поділяє природні ліси на: праліси, старі ліси, природні ліси, напівприродні ліси (господарський ліс).

Основними ознаками пралісів слід вважати:

- корінний склад порід, який відповідає їх природному ареалу, типу лісорослинних умов та типу лісу;

- відсутність видимих слідів антропогенного впливу з підтвердженням архівних документів;

- наявність в єдиному масиві всіх фаз розвитку деревостану (від фази відновлення до фази розпаду);
- наявність у деревостані дерев максимального віку і розміру залежно від умов місцезростання;

- наявність мертвих дерев різного розміру і різного ступеня розкладу і відсутність жодного пенька;

- наявність цілісного неперервного масиву площею не менше 20 га.

На теренах Українських Карпат впроваджується міжнародний

проект по збереженню Карпатських пралісів за сприяння Українського товариства охорони птахів (ТОП) – представник міжнародної природоохоронної асоціації Bird Life International в Україні, у партнерстві та за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства (Німеччина).

Проект став можливим завдяки природоохоронним ініціативам, розпочатими в Українських Карпатах у 2013 році саме цими організаціями, а також завдяки активній участі національних природних парків Карпатського регіону і Департаменту заповідної справи Міністерства екології та природних ресурсів України.

Основна мета проекту - збереження Карпатських пралісів і старовікових лісів шляхом розширення територій покриття цих цінних лісових масивів національними природними парками

Українських Карпат. Територія впровадження – національні природні парки та прилеглі до них території, розташовані в зоні зростання пралісів і старовікових лісів: Карпатський, Верховинський, Черемоський, Вижницький, Сколівські Бескиди, Гуцульщина, Синевір, Ужанський.

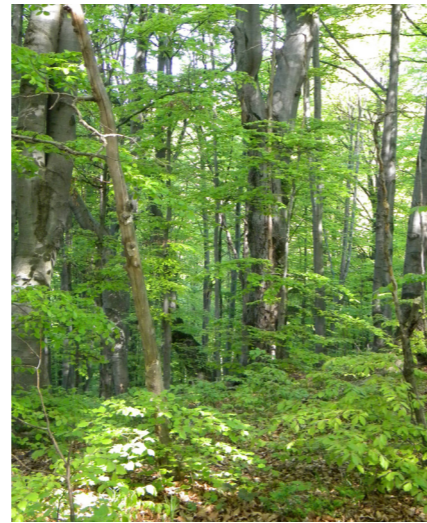
Основні завдання проекту:

- 1) обстеження, картування та опис пралісів і старовікових лісів на планованих територіях розширення національних природних парків;

- 2) на основі зібраного матеріалу підготовка клопотання та фінальних версій Наукових обґрунтувань щодо доцільності розширення територій НПП в межах зростання пралісів і старовікових лісів;

- 3) розробка планів управління територіями НПП в аспекті збереження пралісів і старовікових лісів;

- 4) інформування місцевого населення про значення пралісів та необхідність їх збереження, а також перспективи розширення природно-заповідного фонду Карпатського регіону.

В рамках виконання проекту для успішного виконання польових робіт проведено два тренінги: “Критерії і методика ідентифікації старовікових лісів і пралісів”, “Методика збору польових матеріалів для створення ГІС-бази”.

Тренінг включав теоретичну і практичну частини.

Під час теоретичної частини учасники тренінгу ознайомились з погодженою методикою ідентифікації старовікових лісів і пралісів, яку презентував заступник директора Інституту природничих наук Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, доктор сільськогосподарських наук, Юрій Шпарик. ГІС-експерт проекту О.Аксом надав слухачам рекомендації та ознайомив з вимогами щодо збору і надання даних для створення ГІС-бази.

В ході практичної частини був здійснений виїзд на одну із ділянок старовікового лісу Карпатського НПП, де співробітники Парків разом із тренерами зробили пробний опис ділянки, закріпивши, таким чином, набуті теоретичні знання.

В рамках тренінгу також були сформовані завдання та складений календарний план підготовки до польових робіт, які стартуватимуть у червні.

По завершенню заходу представники Українського товариства охорони птахів передали національним паркам обладнання, придбане в рамках проекту, для посилення їх матеріально-технічної бази.

Олег ПОГРІБНИЙ,
технік-лаборант
наукового відділу
НПП “Гуцульщина”

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Найширшою аудиторією є діти, тому з раннього дитинства слід формувати в уявленні дитини емоційно-позитивне ставлення до живої природи, що нас оточує. Основне завдання екологічної освіти полягає в тому, щоб навчити дітей розуміти і любити природу; прищепити їм відчуття різноманітності форм, фарб, звуків у природі, потребу не лише милуватися, а й пізнавати, спостерігати і, працюючи в її скарбниці, заглиблюватись у таємниці, розкривати доступні для них явища. Найкраще виховувати це почуття ще з дитячого віку. Відчуття краси, розуміння природи не приходять саме собою. Його потрібно виховувати з перших днів життя, коли інтерес до навколишнього світу в дитини найбільший.

Працівниками відділу екологічної освіти розроблено ряд екологічних уроків з дошкільнятами, під час яких у дітей формуються знання про природу, відповідне ставлення до всього живого. Всі заняття відбуваються в рамках виїзного еколекторію “Довкілля Косівщини”. В першу чергу, щоб навчити дітей любити та берегти природу, потрібно вихованців переконати в тому, що природа надзвичайно важлива для людини.

У ході екологічного заняття дошкільнята дізнаються багато цікавої та корисної інформації про навколишнє середовище, діляться своїми спостереженнями, активно розгадують загадки про вже знайомих їм звірят, завдяки підготовленим відеороликам та

презентаціям занурюються у цікавий тваринний та рослинний світ.

Надзвичайно важливо підкріплювати отримані знання нетрадиційними формами і методами роботи - у вигляді гри, рольової казки про звірят чи рослин, тематичними майстер-класами із виготовлення виробів з паперу, фізкультхвилинками.

Важливим методом роботи із дітьми дошкільного віку, який використовують працівники відділу екоосвіти НПП “Гуцульщина”, є екскурсії в природу. Під час таких екологічних занять діти мають можливість ознайомитись із різними видами рослин і тварин безпосередньо в навколишньому середовищі, спостерігати за ними, вчитись орієнтуватись на місцевості. Кожна екскурсія на лоні природи відіграє важливу роль, адже викликає у дітей позитивні емоції, що є важливим фактором виховання дошкільнят.

Катерина ЛАВРУК,
начальник відділу
екологічної освіти
НПП “Гуцульщина”

НАЙКМІТЛИВІШІ, НАЙДОПИТЛИВІШІ ТА НАЙЕРУДОВАНІШІ!

Цікавий і захоплюючий світ птахів Косівщини. Вони з давніх-давен привертати увагу людини і служили їй. Птахи відіграють велике значення в природі. Вони знищують багато комах-шкідників сільського і лісового господарства. Одним з головних завдань парку є охорона та відтворення орнітофауни, яка є важливою і невід'ємною частиною ландшафтів.

Птахи – тварини, які постійно рухаються і здатні долати великі відстані в пошуках поживи, тиші, місць, придатних для гніздування. В залежності від характеру таких міграцій їх поділяють на: кочових, перелітних, пролітних тощо.

Традиційно, на початку травня, світ відзначає міжнародні дні мігруючих птахів. Цьогоріч вони відбулись під гаслом “Міграційні шляхи: перелітні птахи та туризм”.

Працівники національного природного парку “Гуцульщина” організували та провели

різноманітні заходи з охорони представників орнітофауни Косівщини та поширення знань про них серед школярів району. Одним із таких є навчально-пізнавальний захід – брейн-ринг “Міграційні шляхи: перелітні птахи та туризм”. Його учасниками були учні загальноосвітніх шкіл та вихованці гуртків.

Діти побували у кімнатах-музеях науково-просвітницького центру НПП “Гуцульщина”: мікології, дендрології, геології, лікарських рослин, орнітології тощо. Після цього, за допомогою мультимедійної презентації, учасників ознайомили із представниками птахів, які є перелітними на Косівщині та поняттям “орнітологічний туризм”. Спеціалісти відділу екологічної освіти розповіли школярам про міграцію птахів, міграційні шляхи, а вони в свою чергу – цікаві факти про птахів, прислів'я та приказки. Згодом розпочався брейн-ринг між

командами учнів. Групи школярів, а було їх три, намагались якнайшвидше дати правильну відповідь на поставлені запитання, адже від цього залежало чи отримають вони перемогу. Та все ж кожна команда була відзначеною у номінаціях: “Найерудованіші”, “Найкмітливіші” та “Найдопитливіші”.

Птахи – краса природи, тому потрібно про них дбати. Сьогодні вплив людини на екосистему є досить великий. Через це деякі види птахів зникають з лиця Землі чи зменшується їхня чисельність. Потрібно дуже обережно поводитись в природі, щоб не заподіяти шкоди пернатим друзям.

Уляна БАГРІЙЧУК,
провідний фахівець з
екологічної освіти
НПП “Гуцульщина”
ФОТО Петра Білоусяка

ПІДВЕДЕНІ ПІДСУМКИ РАЙОННОГО
ЕКОЛОГІЧНОГО КОНКУРСУ “ДЖМІЛЬ ТА БДЖІЛКА”

Щороку навесні Національний природний парк “Гуцульщина” спільно з відділом освіти Косівської районної державної адміністрації організовують і проводять районний екологічний конкурс “Джміль та бджілка”. Його основна мета – залучення дітей та молоді до активної природоохоронної діяльності, розвиток бережливого ставлення до природи творчої ініціативи та

формування практичних навичок.

Впродовж певного періоду діти спостерігають за поведінкою бджіл та джмелів: коли вперше з'являються, які квіти частіше відвідують. Свої спостереження учасники конкурсу узагальнюють за допомогою творчих робіт: малюнків, композицій та рукотворних виробів. Цьогоріч на розгляд журі була представлена 41 творча робота учасників районного екологічного конкурсу “Джміль та бджілка”.

Захід відбувся у Косівському районному центрі дитячої творчості, де журі конкурсу оцінювали роботи у двох номінаціях: “Малюнок” та “Виріб власними руками”. Кожен учасник приклав максимум зусиль для виконання конкурсних робіт, тому слід зазначити, що кожна із них заслуговувала високої оцінки. Найкращі роботи конкурсантів

представлені у будинку бджоляра, який знаходиться поруч із пасікою Святого Миколая.

Надіємось, що добра традиція проведення таких конкурсів буде продовжена в наступному році.

Євгеній НОВОХАТЬКО,
заступник начальника
відділу екологічної освіти
НПП “Гуцульщина”

МАНДРУЮЧИ ЕКОЛОГО-ПІЗНАВАЛЬНИМИ СТЕЖКАМИ

Необхідність у відпочинку, відновленні фізичних і духовних сил є однією з першочергових потреб населення. З метою створення комфортних умов для відпочинку і рекреації місцевого населення та гостей Косівщини, на території Національного природного парку “Гуцульщина” функціонує 6 еколого-пізнавальних стежок. Вони прокладені наймальовничішими та найпривабливішими куточками Карпат, які характеризуються багатим різноманіттям флори та фауни. Подорожуючи еколого-пізнавальними стежками НПП “Гуцульщина”, можна зустріти унікальне поєднання природних комплексів рослинного і тваринного світу: трав, кущів, дерев, звірів, риб, земноводних тощо. Маршрути є цікавими для любителів пізнавального, рекреаційного, спортивного, лікувально-оздоровчого видів туризму і є придатними для відпочинку круглий рік. Взимку особливо привабливою є еколого-пізнавальна стежка “На гору Михалків”, де діє канатно-бугельний витяг і прокладена гірськолижна траса. Весною - стежка “По Дубині”, де в період цвітіння першоцвітів (березень-квітень) стежина вкривається барвистим килимом анемон дібровних, примул, підсніжників.

Влітку та восени, помилуватись мальовничими краєвидами,

насолодитись різноголоссям птахів, назбирати грибів та поласувати лісовими ягодами можна пройшовшись еколого-пізнавальними стежками “На хребет Каменистий”, “На гору Клифу”, “На хребет Брусний”, “На Росохату”.

Перед відкриттям нового рекреаційного сезону та з метою поточного обстеження працівники відділу рекреації та благоустрою, спільно з працівниками відділу науки та екологічної освіти НПП “Гуцульщина”, здійснили огляд діючих еколого-пізнавальних стежок. В рамках обстеження було складено дефектні акти, поновлено маркування, прибрано місяця відпочинку. На всіх рекреаційних маршрутах встановлено інформаційні щити, облаштовано місця відпочинку лісовими меблями.

Юлія ГАВРИЩУК,
провідний фахівець відділу
рекреації та благоустрою
НПП “Гуцульщина”

Відвідуючи стежку
дотримуйтесь
природоохоронного режиму:

- не забруднюйте території;
- не лишайте після себе сміття;
- не пошкоджуйте скель і печер;
- не руйнуйте пташиних гнізд, мурашників, грибниць;
- не порушуйте природні умови існуючого рослинного і тваринного світу;
- дотримуйтесь схеми маршруту;
- не розводьте вогнищ у недозволених для цього місцях;
- не створюйте шуму в лісі, оскільки зайві звуки відлякують тварин і змушують їх залишати свою територію;
- неприпустимим є “татування” дерев, скель, пам'яток природи, історії та культури;

Ніколи не забувайте, що подорожуючи, ви знаходитеся у свого вірного друга - Природи. Тому не робіть нічого такого, що неприйнятно робити в гостях.

Отримавши естетичну насолоду від краси природи, залиште місце свого відпочинку кращим, ніж ви його застали.

Дбайливе ставлення до природи - одне з головних правил поведінки туристів!

Сторінками Червоної книги України

ЖОВНА ЗЕЛЕНА

Птахи середніх розмірів, масою до 200 г. Дорослі особини зверху зеленого кольору, надхвістя жовте, на голові червона “шапочка”. Низ тіла зеленувато-жовтий, з темними плямами. У самців від кутів рота по боках - чорні смуги з червоними плямами - “вуса”. У самок на “вусах” червоних плям немає і знизу темних плям більше. У молодих птахів низ тіла вохристо-жовтий з темними поперечними смугами. Поширені в лісах Європи, Малої Азії, Ірану. В нашій країні живуть на Поліссі і в Карпатах. Улюблені місця поселення - ділянки старих листяних лісів, що межують з відкритими площами, поблизу водойм.

Птахи осілі, кочові. Гнізда видовбують в старих, часом гнилих деревах. В квітні самка відкладає 4-6 білих яєць. В липні вже можна побачити молодих птахів. Живляться різними комахами, що добувають під корою дерев. Люблять ласувати мурашками та їх личинками. Дуже корисні птахи.

На Косівщині зустрічаються в садах, парках, листяних і мішаних лісах.

БУЛАТКА
ВЕЛИКОКВІТКОВА

Багаторічна трав'яна рослина 20-60 см заввишки. Кореневище коротке, горизонтальне. Стебло пряме, міцне, зрідка декілька (до 10) квітконосних пагонів. Листки яйцеподібно-еліптичні, до 6,5 см завдовжки. Суцвіття колосоподібне, рідке, з 3-8 (20) квіток. Приквітки довгі, листоподібні, нижні вдвічі довші за квітки. Квітки великі, білі. Зовнішні листочки оцвітини 1,7-2 см завдовжки, довгасті або ланцетно-довгасті, внутрішні - 1,4-1,6 см завдовжки, обернено-яйцеподібні. Губа біла, всередині жовтувата. Зав'язь під час дозрівання розкручується. Коробочка до 2 см завдовжки, з прямими реберцями. Цвіте у травні-липні. Плодоносить у липні-серпні. Розмножується насінням і вегетативно.

Умови місцезростання. Хвойні, мішані й широколистяні ліси, зрідка - узлісся.

Чисельність та структура популяцій. Популяції нараховують кілька десятків, зрідка до тисячі особин, щільність низька.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК
“ГУЦУЛЬЩИНА”

Вісник Національного природного
парку “Гуцульщина”

Редактор Василь Пророчук

Засновник і видавець
НПП “Гуцульщина”.

Свідоцтво про державну реєстрацію
ІФ №512 від 12.03.2004 р.
Наша адреса: Івано-Франківська обл.
78600 м. Косів, вул. Дружби, 84.
тел./факс: (03478) 2-37-09

Вісник засновано
27 вересня 2002 року

Видруковано в НПП “Гуцульщина”